

Speel- en beweegroute

Een integraal plan voor spelen en bewegen
in de Leeuwarder binnenstad

17 juli 2025

Voorwoord

Leeuwarden beweegt. Met dit integrale plan voor spelen en bewegen zetten we een belangrijke stap om onze binnenstad groener, gezonder en aantrekkelijker te maken voor iedereen.

Onze binnenstad is volop in ontwikkeling. Eerder dit jaar heeft de gemeenteraad groen licht gegeven voor enkele grote herinrichtingsprojecten. Steen, asfalt en voertuigen maken plaats voor bomen, terrassen en plekken om te ontspannen. Zo wordt de binnenstad een plek waar mensen graag verblijven, elkaar ontmoeten en zich welkom voelen.

Met dit plan maken we de binnenstad aantrekkelijker op het gebied van spelen en bewegen. Onze binnenstad nodigt straks uit om buiten te zijn, te spelen, te bewegen én elkaar te ontmoeten; belangrijke elementen voor onze fysieke én mentale gezondheid. In de wijken en dorpen van onze gemeente zijn al veel plekken om te spelen en bewegen. Dit plan zorgt ervoor dat die plekken er ook in de binnenstad komen. We maken ruimte voor meer speelplekken en een beweegroute midden in de stad. Om mensen te laten spelen en actief te zijn, en om hen letterlijk in beweging én met elkaar in contact te brengen.

Hiermee investeren we in de toekomst van Leeuwarden. We nodigen iedereen uit om samen in beweging te komen, elkaar te ontmoeten en te genieten van een groene, gezonde binnenstad. Zo bouwen we verder aan een Leeuwarden waar het goed wonen, werken en verblijven is – voor ons allemaal.

Hein de Haan
Wethouder

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding en doel	4
1.2 Werkwijze en participatie	4
1.3 Vervolg	5
1.4 Leeswijzer	5
2. Spelen en bewegen in kaart: wat is er al?	6
2.1 Bestaande speel- en beweegaanleidingen	6
2.2 Bestaand beleid	7
2.3 Eerder verkregen input	8
3. Wensen en voorbeelden: wat speelt er?	10
3.1 Wensen, ideeën en initiatieven in Leeuwarden	10
3.2 Voorbeelden andere steden	12
4. Het voorstel	14
4.1 Hardware, software en orgware	14
4.2 Speel- en beweegaanleidingen in de binnenstad	14

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De Leeuwarder binnenstad heeft als historische kern al veel veranderingen doorstaan. Een dynamisch gebied als de binnenstad vraagt om een fysieke leefomgeving die op tijd inspeelt op de veranderingen. Veranderingen van de afgelopen jaren werden ingegeven door onder andere de Coronapandemie en het digitaal winkelen. Het veelal door retail gevulde straatbeeld verandert en de binnenstad kent een toenemende woonfunctie. De binnenstad wordt daarmee - nog meer dan het al was - een multifunctioneel gebied waar wonen, werken, winkelen, toerisme en recreatie samenkomen. Echt een verblijfsgebied. De fysieke omgeving moet aansluiten bij deze verschillende functies.

De motie Integrale agenda binnenstad (2020), met als doel om de binnenstad aantrekkelijk te houden voor bezoekers, bewoners en ondernemers, heeft geleid tot de in 2022 besproken Agenda Binnenstad. In 2024 is het Uitvoeringsprogramma Binnenstad Leeuwarden 2023-2030 door de gemeenteraad vastgesteld; inclusief kredieten voor autoluw maken en vergroenen van de Eewal en vergroening RUG Campus Fryslân. Dit uitvoeringsprogramma kent investeringen voor de korte, middellange en lange termijn. Dit voorjaar heeft de gemeenteraad kredieten beschikbaar gesteld voor de grote herinrichtingprojecten, de Harmonie en de fietskelder.

Naast deze eerste besluiten is één van deze investeringen het realiseren van meer speel- en beweegaanleidingen in de binnenstad. Speel- en beweegaanleidingen zijn onderdelen in de openbare ruimte of voorzieningen die aanleiding geven om te spelen of bewegen. De binnenstad kent op dit moment weinig speel- en beweegaanleidingen en nodigt maar heel beperkt uit tot spelen en bewegen. Om de binnenstad te laten groeien naar een aantrekkelijk verblijfsgebied en een prettige leefomgeving, moet een omgeving worden gecreëerd waar kinderen kunnen en willen buitenspelen en waar anderen (van jeugd tot senioren, van bewoner tot bezoeker) worden uitgenodigd tot bewegen.

In het kader van het Uitvoeringsprogramma Binnenstad wordt een groot aantal gebieden in de binnenstad heringericht. Groener, meer in verbinding en een aantrekkelijk verblijfsgebied om te wonen, werken, winkelen, ontmoeten en ontspannen. Met het voorliggend plan wordt hier nog een dimensie aan toegevoegd: een binnenstad die uitnodigt om te spelen en bewegen. Het doel van dit plan is het realiseren van passende speel- en beweegaanleidingen voor diverse doelgroepen in de binnenstad.

1.2 Werkwijze en participatie

Om tot een integraal plan spelen en bewegen voor de Leeuwarder binnenstad te komen, is allereerst geïnventariseerd welke speel- en beweegaanleidingen op dit moment in de binnenstad aanwezig zijn. Dit gaat verder dan alleen het in kaart brengen van enkele speeltoestellen die de binnenstad rijk is. Er is ook gekeken hoe de binnenstad nu sportief gebruikt wordt. Zo is gesproken met huidige sportieve gebruikers van de binnenstad, zoals freerunners en bootcamptainers en zijn gebruikelijke wandelrondjes van binnenstadsbewoners in kaart gebracht.

Vervolgens is geïnventariseerd welke wensen en ideeën leven onder verschillende doelgroepen. Hierbij is gebruik gemaakt van de resultaten van de participatietrajecten van de Prinsentuin (ontwikkeldkader) en de Nieuwestad en de resultaten van de inwonersenquête van de gemeente. Daarnaast zijn verkennende gesprekken gevoerd met belangenbehartigers (bijvoorbeeld het wijkpanel binnenstad en de werkgroep toegankelijkheid) en sportbeoefenaars. Tevens zijn er

ideeën opgehaald tijdens de informatiebijeenkomst binnenstadsprojecten en heeft de kinderburgemeester basisscholen bezocht om kinderen te betrekken.

Verder is gekeken naar voorbeelden van bewegen in andere steden/ gemeenten en is samen met andere projecten uit het Uitvoeringsprogramma Binnenstad gekeken naar mogelijkheden om de doelstelling op het gebied van spelen en bewegen te combineren met lopende herinrichtingsprojecten.

1.3 Vervolg

Dit document is een integraal plan op hoofdlijnen. Het schetst welke vormen van speel- en beweegaanleidingen passen bij de binnenstad, op welke locaties we dit willen realiseren en hoe we daarmee een zo divers mogelijke groep mensen aanzetten tot spelen en bewegen. Na vaststelling van dit integraal plan wordt een vervolg gegeven aan het ontwerp, de uitwerking en de realisatie van de speel- en beweegaanleidingen. Het ontwerp van drie nieuwe speel- en beweegaanleidingen luistert nauw in verband met het monumentale karakter van de locaties. Daarom vindt het ontwerptraject plaats na vaststelling van het integraal plan.

1.4 Leeswijzer

Het integraal plan spelen en bewegen in de binnenstad laat zich als volgt lezen: hoofdstuk 2 schetst welke speel- en beweegaanleidingen al beschikbaar zijn in de binnenstad. Ook wordt in hoofdstuk 2 aandacht besteed aan bestaand beleid dat relevant is voor het integraal plan, denk aan sport- en gezondheidsbeleid. Hoofdstuk 2 sluit af met een overzicht van de - voor het thema - belangrijkste input die door middel van eerdere participatietrajecten is verkregen.

Hoofdstuk 3 kijkt naar wensen en ideeën. Welke wensen en initiatieven spelen er in Leeuwarden? En wat speelt er om ons heen in andere steden? Welke goede voorbeelden kunnen wij in Leeuwarden gebruiken?

Hoofdstuk 4 sluit vervolgens af met het integraal plan op hoofdlijnen voor spelen en bewegen in de binnenstad.

2. Spelen en bewegen in kaart: wat is er al?

Spelen en bewegen is een tijdloos onderwerp. De laatste jaren wordt het belang van buitenspelen voor de ontwikkeling van kinderen en van voldoende beweging steeds meer benadrukt.

Tegelijkertijd zijn spelen en bewegen altijd onderdeel geweest van plekken waar mensen wonen en kinderen opgroeien. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar bestaande speel- en beweegaanleidingen in de binnenstad, het bestaand beleid en eerder verkregen input.

2.1 Bestaande speel- en beweegaanleidingen

De binnenstad van Leeuwarden kent weinig klassieke ‘speeltuinen’. Door middel van een rondgang door de binnenstad en gesprekken met gebruikers is gekomen tot het volgende overzicht van bestaande speel- en beweegaanleidingen.

Bestaande speelaanleidingen

De binnenstad is een klein aantal speelelementen rijk. De Pottbakkersplaats beschikt over drie speeltoestellen: een dubbele schommel, een duikelduo en speelhuis Albarracin. Op de binnenplaats aan de Schoolstraat zijn een schommel en bankjes aanwezig. Op het Wilhelminaplein en het Oldehoofsterkerkhof zijn fonteintjes aanwezig die op warme zomerdagen bijdragen aan speelplezier voor kinderen en andere waterliefhebbers.

(Georganiseerde) wandelroutes

In de Leeuwarder binnenstad zijn diverse tijdelijke en vaste stadswandelingen mogelijk. Men kan op eigen gelegenheid een wandeling maken met behulp van een routekaart of kan kiezen voor een wandeling onder leiding van een gids. Naast de vaste en dagelijks beschikbare stadswandelingen zijn er ook gethematiseerde wandelingen, zoals de wandelende cabaretvoorstelling “Handel en wandel”. De inmiddels landelijk bekende “Miniature People Leeuwarden” tour is sinds 2019 op eigen gelegenheid te bezoeken. Deze wandelroutes nodigen uit tot bewegen en ondanks dat ook bewoners gebruik maken van deze routes zijn ze veelal gericht op bezoekers/toeristen.

De Prinsentuin is als groen stadspark in de Leeuwarder binnenstad een gewaardeerde plek voor een wandeling door bewoners en mensen die in de binnenstad werken, maar ook voor andere doelgroepen zoals bezoekers/toeristen. Het wandelpad langs het water in de Prinsentuin nodigt uit om een lunch- of avondwandeling te maken en zo in beweging te komen.

Binnenstadsbewoners hebben op de informatieavond “binnenstadsprojecten” in mei 2025 aangegeven diverse wandelingen door de binnenstad te maken als “dagelijkse beweging”. Door bewoners te vragen om de eigen favoriete wandelroute op een plattegrond te tekenen, is inzicht verkregen in de diversiteit van wandelroutes die bewoners kiezen voor hun dagelijkse beweging.

Urban sports

Urban sports is een verzamelnaam voor sporten die zich kenmerken door een vrij (over het algemeen niet of los georganiseerd), expressief en creatief karakter en die zich afspelen in een stedelijk/urbane setting¹. In de Leeuwarder binnenstad zijn een aantal plekken die zich lenen voor urban sports, zoals freerunning en calisthenics. Leeuwarder beoefenaars van deze sporten hebben aangegeven dat de volgende plekken voor hen een aanleiding tot bewegen is:

- Trap Harmoniekade en poefjes MataHariplein
- Trap gerechtshof
- Waagplein het nieuwe groen en zitrand
- Fontein Gouverneursplein
- Diverse elementen in de Prinsentuin

¹ Definitie gemeente Rotterdam

- Obe, Oldehoofsterkerkhof

Georganiseerde buitenfitness

Bootcamp en personal training zijn beweegvormen die in georganiseerde setting plaatsvinden. In gesprek met beoefenaars van deze beweegvormen is gebleken dat de Prinsentuin hiervoor gebruikt wordt. Deelnemers van georganiseerde buitenfitness sporten het liefst in groene gebieden met een vorm van beschutting zoals bomen, bosschages en reliëf. De Prinsentuin is daarom een geliefde plek hiervoor en leent zich hiervoor beter dan bijvoorbeeld een relatief open plek als de Nieuwestad. Het reliëf wordt ook gebruikt in de sportoefeningen. Het verschil tussen (georganiseerde) buitenfitness en freerunning/calisthenics is dat het eerstgenoemde toegankelijker is voor de gemiddelde sporter, doordat er gebruik gemaakt wordt van materialen die de training op eigen niveau kunnen verzorgen (zoals TRX en elastieken). Bij urban sports wordt voornamelijk getraind met eigen lichaamsgewicht, wat meer kracht en flexibiliteit vraagt dan de gemiddelde georganiseerde buitenfitness. De beschutting die veel buitensporters fijn vinden, is bij urban sports minder belangrijk. Bij urban sports willen sporters juist graag aan anderen laten zien welke sprongen en technieken ze kunnen.

SpeelTUIN

SpeelTUIN is een bewonersinitiatief van twee jonge meiden die in de binnenstad wonen en graag een speelplek willen hebben. De initiatiefnemers hebben in januari 2024 bij de raadsbehandeling van het Uitvoeringsprogramma Binnenstad ingesproken en hebben door middel van dit bewonersinitiatief bijgedragen aan een concreet ontwerp voor een speelplek op het Jacobijnerkerkhof. De naam “SpeelTUIN” is een verwijzing naar het ontwerp dat vooral door natuurlijke materialen wordt gekenmerkt. De plannen voor de SpeelTUIN zijn inmiddels definitief. De plek wordt door Wijkpanel binnenstad gefinancierd en wordt in het najaar van 2025 gerealiseerd.

2.2 Bestaand beleid

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van bestaand beleid dat gebruikt is bij het opstellen van het voorliggend plan.

Vanuit het Beleidskader Sport en Bewegen 2025-2035, het beleid voor Spelen en bewegen in de openbare ruimte “Kom mee naar buiten” en de gezondheidsnota Samen Gezond 2024-2028 wordt ingezet op veelzijdig sporten en bewegen. Het doel is dat er in iedere wijk in de gemeente Leeuwarden ruimte is om veelzijdig in beweging te komen. Dit betekent dat inwoners, jong en oud, gestimuleerd worden om actief te zijn in een aantrekkelijke, toegankelijke en veilige leefomgeving.

Het plaatsen van speel- en beweegvoorzieningen (nieuw of bij vervanging) gebeurt altijd in overleg met betrokken bewoners, wijkpanels en dorpsbelangen. Zij kennen de lokale wensen en behoeften. Een beweeg- en speelvriendelijke omgeving bevordert niet alleen gezond gedrag, maar draagt ook bij aan sociale samenhang, plezier en de fysieke en mentale ontwikkeling van bewoners.

Bij de inrichting van onze openbare ruimte staan de tien grondvormen van bewegen uit het Athletic Skills Model (ASM) centraal. Het ASM is een praktisch en wetenschappelijk onderbouwd model dat gericht is op veelzijdig bewegen. Het model bevordert onder meer betere motorische vaardigheden, meer creativiteit en meer plezier in bewegen. In de ontwikkeling van nieuwe speel- en beweegplekken, maar ook bij de inrichting van bestaande sportparken en speelvoorzieningen, vormt dit model een leidraad. Het is belangrijk dat de omgeving niet alleen beweegvriendelijk is,

maar ook uitdagend en inclusief. Dit betekent dat bij de aanleg van speelvoorzieningen wordt gelet op de veelzijdigheid van de toestellen, zodat verschillende vormen van bewegen worden gestimuleerd.

Daarnaast dragen speel- en beweegplekken bij aan een sterke sociale basis doordat ze mensen op een laagdrempelige manier samenbrengen in de openbare ruimte. Kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen ontmoeten elkaar op een natuurlijke manier, wat bijdraagt aan verbondenheid in de binnenstad. Zulke plekken nodigen uit tot contact, samenwerking en informele zorg. Dit sluit aan bij het concept van Healthy Ageing: het streven naar een zo gezond, actief en zelfstandig mogelijk leven, ook op latere leeftijd. Regelmatig bewegen en sociaal contact zijn hierin cruciale factoren. Beweegvriendelijke omgevingen stimuleren beide, en dragen zo bij aan de fysieke, mentale en sociale gezondheid van inwoners.

2.3 Eerder verkregen input

In de afgelopen jaren is er tijdens diverse fysieke projecten in de binnenstad input opgehaald door middel van participatieve trajecten. Voor dit plan is vooral de participatie bij de projecten Prinsentuin en Nieuwestad interessant. Ook houden we jaarlijks een inwonersenquête, waarbij op wijkniveau resultaten worden verkregen die dienen als input. Tot slot zijn studenten de afgelopen jaren een aantal keer bezig geweest met het thema “wandelroutes in de binnenstad”. De belangrijkste input voor het thema spelen en bewegen wordt in deze paragraaf kort samengevat.

Participatie Prinsentuin en Nieuwestad

In de voorbereidende fase van de herinrichtingsprojecten Prinsentuin en Nieuwestad zijn op participatieve wijze wensen en ideeën van belanghebbenden en belangstellenden opgehaald. Meer spelen en bewegen was een wens tijdens het proces voor de Prinsentuin. In het daaruit volgend ontwikkelkader Prinsentuin is op een aantal plekken “speel- en beweegplekken” ingetekend. Het ontwikkelkader Prinsentuin geeft potentiële locaties aan, maar bevat geen inrichtingsvoorstel voor de speel- en beweegplekken.

Tijdens het proces voor de Nieuwestad is aandacht gevraagd voor speelruimte, zoals op de Ramblas in Barcelona. Ook werden ideeën geopperd om spelen met water te faciliteren. Daarnaast werd om bankjes met leuningen gevraagd (toegankelijk voor senioren) en werd benoemd dat een toekomstig speelelement ruimte moet bieden voor meerdere kinderen, zodat kinderen kunnen samenspelen. Deze input heeft in het ontwerp van de Nieuwestad geresulteerd in een nog nader in te vullen speelruimte naast de Waag.

Inwonersenquête

Uit verschillende onderzoeken^{2,3,4} blijkt dat de binnenstad achterblijft als het gaat om speel- en beweegmogelijkheden. Zo geeft in de Jongerenenquête 2023 slechts 10% van de jongeren aan dat er genoeg plekken zijn om te bewegen in Leeuwarden West, waar de binnenstad onder valt. In andere delen van de gemeente ligt dat percentage hoger, wat erop wijst dat jongeren in en rond de binnenstad minder mogelijkheden ervaren. Ook uit de Inwonersenquête 2024 blijkt een duidelijke behoefte aan meer beweegvoorzieningen: 48% van de respondenten vindt dat er te weinig plekken voor buitenfitness zijn in de binnenstad. Van alle 21 wijken in de gemeente scoort de binnenstad daarmee het hoogste als het gaat om een tekort aan buitenfitness. Daarnaast geven veel respondenten aan dat er voor kinderen tot 12 jaar te weinig mogelijkheden zijn om te spelen

² [Leeuwarden in Cijfers - Beoordeling hoeveelheid beweegmogelijkheden - 2024 - Wijken \[22\]](#)

³ [Leeuwarden in Cijfers - Buitenfitness - Binnenstad](#)

⁴ [Leeuwarden in Cijfers - Buitenfitness - 2024 - Wijken \[22\]](#)

en te bewegen. Ook hierbij behoort de binnenstad tot de wijken met de grootste behoefte aan extra speel- en beweegplekken.

Adviesrapporten studenten

In 2023 hebben twee groepen studenten van Hogeschool van Hall Larenstein in opdracht van gemeente Leeuwarden een adviesrapport “Speel- en beweegcircuit in de binnenstad Leeuwarden” opgesteld. Om een advies te geven over speel- en beweegroutes, deden beide groepen literatuuronderzoek naar criteria als veiligheid, aantrekkelijkheid, toegankelijkheid en vormgeving. Ook keken de studenten naar voorbeelden elders en hebben zij diverse potentiële routes met mogelijke beweegaanleidingen in kaart gebracht. Bij het ontwikkelen van een beweegroute in de binnenstad van Leeuwarden worden deze adviesrapporten als waardevol naslagwerk gebruikt.

Na bovengenoemde inventarisaties is het voorliggend plan opgesteld om meer speel- en beweegaanleidingen voor diverse doelgroepen in de binnenstad te kunnen faciliteren.

3. Wensen en voorbeelden: wat speelt er?

In het vorige hoofdstuk is stilgestaan bij wat er al is. Bij de speel- en beweegaanleidingen die binnenstad in de huidige vorm al kent. Bij het beleid en bij eerder verkregen input. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar wensen die in Leeuwarden leven; hoe wil de gebruiker spelen en bewegen in de binnenstad? Welke ideeën en initiatieven leven er? En er wordt verder gekeken dan Leeuwarden. Wat speelt er in andere steden? Zijn er goede voorbeelden?

3.1 Wensen, ideeën en initiatieven in Leeuwarden

Tijdens het eerste halfjaar van 2025 is met diverse belanghebbenden, gebruikers van de binnenstad en initiatiefnemers gesproken om een beeld te krijgen van de wensen, ideeën en initiatieven. Hieronder wordt de belangrijkste input kort weergegeven.

Urban sports

De afgelopen jaren hebben liefhebbers en beoefenaars van urban sports zoals freerunning en calisthenics diverse initiatieven uitgewerkt. Met deze initiatieven wilden zij ruimte en faciliteiten creëren voor urban sports in de openbare ruimte van Leeuwarden, zoals bij parkeergarage Hoeksterend en in de Leeuwarder binnenstad. Op dit moment is alleen het initiatief aan de Van Loonstraat nog in voorbereiding. Wel is er nog steeds de wens voor het meer kunnen beoefenen van deze sporten in de binnenstad. Daarom is met de initiatiefnemers nader onderzocht wat er voor beoefening van urban sports in de openbare ruimte nodig is en wat er mogelijk is in de binnenstad. De focus ligt hierbij op het multifunctioneel inrichten van de openbare ruimte. Op deze manier worden geen aparte “freerunning objecten” toegevoegd, maar worden elementen die onderdeel zijn van de openbare ruimte zo geplaatst dat ze uitnodigen tot gebruik voor urban sports. De initiatiefnemers hebben hiervoor een begeleidend document opgesteld dat door gemeente Leeuwarden gebruikt kan worden in fysieke herinrichtingsprojecten, zoals het Ruiterskwartier. Een uitzondering hierop is de Prinsentuin. In de Prinsentuin wordt onderzocht of er op de “speel- en beweegplekken” een multifunctioneel element voor spelen en urban sports gerealiseerd kan worden. De initiatiefnemers denken graag mee over de invulling van een dergelijk multifunctioneel element.

Georganiseerde buitenfitness

De gemiddelde sporter die georganiseerde buitenfitness beoefent, wil graag in een groene en redelijk beschutte omgeving sporten. Daarom vinden deze trainingen vooral in de Prinsentuin plaats en niet op een centrumlocatie zoals de Nieuwestad. Bij georganiseerde buitenfitness, zoals bootcamp of personal training, maken sporters gebruik van elementen in de openbare ruimte, lichaamsgewicht en makkelijk verplaatsbaar materiaal zoals elastieken en TRX-trainers. Voor deze trainingsvormen zijn multifunctionele speel- en beweegelementen zeer gewenst. De wens is om een dergelijk element in de Prinsentuin toe te voegen en bij de invulling van dit element te kijken naar het ASM model (Athletic Skills Model, ook onderdeel van het sportbeleid van gemeente Leeuwarden). Een beweegelement zoals in de wijk Westeinde wordt als voorbeeld genoemd. Bij verdere invulling van een element in de Prinsentuin denken de betrokkenen graag mee om een geschikte faciliteit te maken.

Vitality trails

Het project Vitality trails is een opzichzelfstaand initiatief door NHL Stenden, Bewegingscentrum Leeuwarden en Student City. Dit initiatief maakt diverse (hard)looproutes tussen de hogeschool NHL-Stenden, het Leeuwarder bos en de Prinsentuin. Daarnaast worden op de campus diverse beweeg- en ontmoetplekken gerealiseerd. Aangezien dit opzichzelfstaand initiatief de binnenstad raakt (de Prinsentuin als zuidoostelijke grens van de trail) is het interessant om in toekomst een beweegroute in de binnenstad te laten aansluiten op de trail. Zo kan de sporter de beweegroute uitbreiden met een hardlooprondte langs de Vitality trail.

Werkgroep Toegankelijkheid

De werkgroep toegankelijkheid heeft meegedacht over aspecten die eraan bijdragen om spelen en bewegen voor iedereen toegankelijk te maken. Een aantal handvatten om toegankelijkheid te waarborgen in speel- en beweegplekken zijn:

- Toegankelijkheid voor rolstoelen en rollators door o.a. toegankelijke paden en draaicirkels van hekjes en deuren geschikt te maken.
- Indien er tafels, speeltoestellen of bankjes worden gerealiseerd, overweeg dan de mogelijkheid om rolstoelvriendelijke elementen te kopen of maken, met bijvoorbeeld uitsneden waardoor een rolstoel ertussen past en er echt bij hoort.
- Denk bij een wandelroute ook aan zitplekken die geschikt zijn voor ouderen, dus niet te laag en/of met armleuning om weer te gaan staan.
- Denk aan de mogelijkheid voor zintuigelijke beleving, bijvoorbeeld met audio of bloemengeuren.
- Er bestaan rolstoelvriendelijke trampolines.

De Werkgroep Toegankelijkheid heeft geadviseerd gebruik te maken van de informatie van “De Speeltuinbende”, een organisatie die zich hard maakt voor spelen voor kinderen met een beperking. Ook adviseert de werkgroep om de mogelijkheden van het “SamenSpeelFonds” te onderzoeken; een initiatief van Stichting het Gehandicapte Kind en Jantje Beton. De Werkgroep Toegankelijkheid wordt graag betrokken bij de uitwerking en realisatie van de speel- en beweegroute.

Wijkpanel binnenstad en Binnenstadsmanagement

Bij de totstandkoming van het voorliggend plan is meermaals contact geweest met het wijkpanel binnenstad en de binnenstadsmanager. Zij weten wat er leeft onder bewoners en ondernemers in de binnenstad. Ze schatten in dat een toegankelijke en herkenbare wandelroute, met een duidelijk begin- en eindpunt en waarin de Prinsentuin is opgenomen, veel gebruikt zal worden. Deze wandelroute kan gecombineerd worden met beweegactiviteiten. Aangeraden wordt om de informatie over de route en de activiteiten zowel digitaal als fysiek uit te dragen. Het wijkpanel en de binnenstadsmanager draagt daarnaast aan dat het wenselijk is om een fysieke sportplek te faciliteren in een parkachtige omgeving, bijvoorbeeld de Prinsentuin. Deze fysieke sportplek leidt tot sporten en ontmoeten.

Kinderburgemeester en onderwijs

De kinderburchemeester en de loco-kinderburchemeester zijn samen op bezoek geweest bij de CBS Koningin Wilhelminaschool en OBS De Oldenije. Op beide scholen werd nagedacht over de invulling van een speelplek in de Prinsentuin. De leerlingen kregen vooraf informatie over het monumentale karakter van de Prinsentuin en de locatie voor een speelplek. In hun plannen hadden de leerlingen vooral aandacht voor klimmen en klauteren, een plek voor zowel kleinere als grotere kinderen, zitplekjes en het gebruik van natuurlijke materialen. Er zijn door de leerlingen veel tekeningen en mindmaps gemaakt, die gebruikt worden voor de invulling van de speelplek in de Prinsentuin.

Ook wordt er met de scholengemeenschap in de binnenstad samengewerkt in de uitwerking van het integraal plan.

Informatiebijeenkomst binnenstadsprojecten

Op 27 mei 2025 werd een informatiebijeenkomst georganiseerd voor projecten van Uitvoeringsprogramma binnenstad. Tijdens deze bijeenkomst was er een stand aanwezig waar bezoekers (veelal binnenstadsbewoners) werden gevraagd naar hun favoriete, gebruikelijke, of gewenst wandelronde door de binnenstad. De door bewoners getekende wandelroutes dienen als input voor het maken van de beweegroute door de binnenstad.

Ideeën vanuit de informatieavond:

- Een schaaktafel met QR-code die verwijst naar informatie over het lenen van een schaakspel bij de boekenpassage.
- De start en het eind van de beweegroute bij de Harmonie laten plaatsvinden en dit te combineren met (sociale) activiteiten. Kansen van de huidige vernieuwing van de Harmonie onderzoeken.
- Diverse inbreng met betrekking tot huidige wandelroutes door bewoners.

Visit Leeuwarden

Visit Leeuwarden gebruikt een digitale tool om wandelroutes op kaart te publiceren en staat ervoor open om de beweegroute binnenstad in deze tool op te nemen. De beweegroute wordt dan via de tool digitaal beschikbaar en kan naar wens aangevuld worden met afbeeldingen, video en audio.

3.2 Voorbeelden andere steden

Urban dance ground

In Utrecht toonde onderzoek aan dat slechts 7% van de meisjes gebruikmaakt van de openbare beweegfaciliteiten, terwijl dit bij jongens 54% is⁵. De reden hiervoor is deels dat de buitenruimte vaak niet is ingericht voor meiden. Veel openbare sport- en speelruimtes zijn gericht op traditionele sporten, zoals voetbal en andere activiteiten die vaak minder aantrekkelijk zijn voor meisjes. Daarnaast voelen meiden zich vaak niet op hun gemak om zich te uiten in de openbare ruimte, omdat deze niet voldoende ruimte biedt voor activiteiten zoals dansen, die juist populair zijn onder jongeren. De Urban Dance Ground is een voorbeeld van een beweegaanleiding die aansluit bij de belevingswereld van meisjes en meisjes uitnodigt om buiten te bewegen.

⁵[Home - urban danceground](#)

Geraadpleegd van: [Home - urban danceground](#)

Speelplek met een verhaal

Het park Zollhofgarten in de Duitse stad Heidelberg laat zien dat spelen en bewegen gecombineerd kan worden met het vertellen over de geschiedenis van de plek. De speelplekken in deze nieuwbouwwijk verwijzen naar het verleden op deze locatie: een voormalig treindepot.

Urban trampolines

In Kopenhagen en andere Deense steden wordt gebruik gemaakt van urban trampolines om mensen uit te nodigen om te bewegen. Dit past binnen de ontwikkeling van veelzijdig bewegen en de trampolines zijn laagdrempelig en voor veel doelgroepen geschikt. Onderweg naar je bestemming word je uitgenodigd om op de trampolines in beweging te komen.

Beweegroutes Nijmegen

Nijmegen beschikt over verschillende soorten beweegroutes⁶ voor verschillende doelgroepen. Op de routes komt de wandelaar oefeningen tegen waarbij gebruik gemaakt worden van paaltjes en bankjes in de openbare ruimte. Ook zijn er hardlooprondjes met trimtoestellen en zijn er twee QR-fit routes beschikbaar, waarbij via een QR-code fitnessoefeningen worden getoond.

⁶ [Beweegroutes - Sport in Nijmegen](#)

4. Het voorstel

In de vorige hoofdstukken is veel informatie inzichtelijk gemaakt. Van “wat er al is” in hoofdstuk 2 tot “de wensen en voorbeelden” in hoofdstuk 3. Op basis hiervan wordt in hoofdstuk 4 een concreet voorstel gedaan om meer speel- en beweegaanleidingen in de Leeuwarder binnenstad te creëren. Beschikbare ruimte en financiële middelen zijn factoren die vragen om een gebalanceerde afweging. In het voorstel is ernaar gestreefd om speel- en beweegaanleidingen zo goed mogelijk te verdelen over de binnenstad en daarbij aanbod te creëren voor een divers publiek, waarbij geprobeerd wordt een zo breed mogelijke groep mensen te faciliteren.

4.1 Hardware, software en orgware

Het Kenniscentrum Sport en Bewegen hanteert het BVO-model (Beweegvriendelijke Omgeving) om de omgeving te beschrijven die mensen stimuleert om te bewegen. Dit model bestaat uit drie elementen: hardware, software en orgware. Hardware verwijst naar de fysieke voorzieningen, zoals sportaanleidingen, speelplekken en routes, die beschikbaar zijn voor sport en bewegen. Tot de software behoren de activiteiten en initiatieven die mensen uitnodigen en stimuleren om te bewegen, zoals sportaanbod, beweegprogramma's en sociale activiteiten. De organisatie en afspraken die nodig zijn om de hardware en software effectief te gebruiken, worden tot de orgware gerekend. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld beleid, subsidies, coördinatie en communicatie.

In het voorstel voor meer speel- en beweegaanleidingen is rekening gehouden met hardware, software en orgware. Zo willen we niet alleen speel- en beweegelementen in de openbare ruimte plaatsen, maar ook zorgen dat daadwerkelijk mensen in beweging komen.

4.2 Speel- en beweegaanleidingen in de binnenstad

In de huidige situatie kent de binnenstad speelelementen op drie locaties; de Pottebakkersplaats, de Schoolstraat en de nog te realiseren speelTUIN op het Jacobijnerkerkhof. Het integraal plan Speel- en beweegroute voorziet in een verdubbeling van het aantal speellocaties door speelelementen toe te voegen op nog drie locaties: de Wissesdwinger, de Vrouwepoortsdwinger en naast de Waag op de Nieuwestad. Het speelelement naast de Waag wordt een speelelement waar kinderen met elkaar kunnen spelen. Ouders/ verzorgers of anderen kunnen met zicht op de speellocatie plaatsnemen op het terras bij de Waag of elders in de vernieuwde en groenere openbare ruimte op de Nieuwestad. De elementen in de Wissesdwinger en de Vrouwepoortsdwinger worden een combinatie van spelen en bewegen. Zo ontworpen dat kinderen kunnen klimmen en spelen en jongeren en (jong)volwassenen sportieve oefeningen kunnen uitvoeren.

In aanvulling op deze drie nieuwe speel- en beweeglocaties, geven we een beweegroute door de binnenstad vorm. De beweegroute is een wandelroute-plus, waarbij men tijdens de wandeling wordt uitgenodigd om sportieve oefeningen uit te voeren. De speel- en beweeglocaties in de Wissesdwinger en Vrouwepoortsdwinger zullen onderdeel zijn van deze beweegroute, maar daarnaast biedt de route op diverse plekken mogelijkheden om oefeningen uit te voeren door gebruik te maken van (elementen in) de openbare ruimte.

Speelaanleiding Nieuwestad

De Nieuwestad is de centrale plek van de binnenstad. Het nieuwe ontwerp voor de Nieuwestad kenmerkt zich als een groenere kern, met aandacht voor aantrekkelijke verblijfsruimte. De Waag, in het hart van de Nieuwestad, krijgt aan de westzijde een nieuwe terrasruimte met direct ernaast ruimte voor spelen. Naast het terras wordt een nieuw speelelement ontwikkeld, waarmee kinderen zich het hele jaar door mee kunnen vermaken. Alleen spelen of samen spelen; het nieuwe speelelement laat kinderen plezier maken en ontdekken. Op deze plek komen ontmoeten en spelen

samen. De speelaanleiding wordt openbaar toegankelijk en moet naar het voorbeeld van de Duitse stad Heidelberg een “speelaanleiding met een verhaal” worden. De Waag is het belangrijkste monument van de Nieuwestad en deed in de middeleeuwen dienst als boter- en kaaswaag. De Waag in Leeuwarden stond daarom ook wel bekend als de ‘boterwaag’. De goederen werden vroeger op het plein ten westen van de Waag gewogen, alvorens ze verkocht werden op de markt. Dit gegeven leidt tot de wens om de speelaanleiding zo vorm te geven dat het verhaal van de boterwaag wordt verteld. Ook wordt onderzocht op welke wijze het verhaal van de oude Waag verteld kan worden, naar aanleiding van de resten die van de oude Waag gevonden zijn bij de vergroening van het Waagplein.

Voor de inrichting van de speelaanleiding wordt een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- Aantrekkelijk voor kinderen; spelen, klimmen, ontdekken, vrienden én plezier maken.
- De inrichting moet passen bij de historie van de plek.
- Ingetogen inrichting die niet mag concurreren met de Waag. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk dat de zichtlijnen van de Waag vrij blijven.
- De Waag en de Nieuwestad zijn een prominente plek in de binnenstad, waarbij een hoogwaardig speelelement van robuust materiaal op zijn plaats is.
- Veiligheid voor spelende kinderen.
- Kinderen moeten het hele jaar op deze locatie kunnen spelen.
- Een waterelement is een pre vanuit het participatietraject De Nieuwestad vernieuwt.

Speel- en beweegaanleiding Prinsentuin

De Prinsentuin is in de huidige vorm al een plek waar binnenstadsbewoners en andere bezoekers graag spelen en bewegen. Binnenstadsbewoners gaven op de informatiebijeenkomst aan dat de Prinsentuin vaak onderdeel is van het dagelijkse wandelrondje. Gezinnen met kinderen bezoeken de Prinsentuin graag om de kinderen te laten spelen. En sportbeoefenaars (o.a. freerunning, calisthenics en georganiseerde buitenfitness) weten de Prinsentuin te vinden voor een training. In het vastgestelde Ontwikkelkader Prinsentuin zijn op de locaties Vrouwepoortswinger, Wissesdwinger en Arendstuin zoekgebieden voor sport- en beweegfaciliteiten en een speelvoorziening ingetekend. In het integraal plan spelen en bewegen in de binnenstad wordt een vervolg gegeven aan de invulling van deze speel- en beweegvoorzieningen. De nieuwe elementen nodigen uit om te spelen én te bewegen. Kinderen en jongeren kunnen op deze locaties klimmen en klauteren, daar werd tijdens de participatie veel naar gevraagd. Maar ook gaan de nieuwe elementen vrij spel bevorderen; jonge kinderen kunnen met eigen fantasie uren spelen. Daarnaast dagen de nieuwe elementen jongeren en (jong)volwassenen uit om te bewegen. Ze kunnen er basisoefeningen doen en zichzelf stap voor stap uitdagen met moeilijkere varianten, zoals bij calisthenics.

De focus ligt in lijn met het vastgestelde Ontwikkelkader Prinsentuin op de zoeklocaties Vrouwepoortswinger en Wissesdwinger, met de volgende uitgangspunten:

- De voorkeur is om op beide locaties een faciliteit te realiseren.
- Het heeft de voorkeur om op beide locaties één element te realiseren waarin zowel spelen als bewegen wordt gecombineerd. De wens voor één element komt voort uit het karakter van de Prinsentuin. De Prinsentuin is een park met grote bomen en grote tuinsieraden naar ontwerp van tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard (1782-1851). Hierbij past het goed om één element te ontwerpen, dat in grootte aansluit bij het karakter van de Prinsentuin.
- De inbreng van de kinderburgemeester, locokinderburgemeester en de leerlingen van twee basisscholen wordt gebruikt als waardevolle inspiratie.
- Natuurlijke materialen in aansluiting bij het karakter van de Prinsentuin hebben de voorkeur.

- De omgeving wordt betrokken bij de nadere uitwerking van de speel- en beweegaanleidingen.

Totaalaanbod speel- en beweegaanleidingen Leeuwarder binnenstad

Het nieuwe aanbod op de Nieuwestad en in de Prinsentuin moet, samen met de SpeelTUIN aan het Jacobijnerkerkhof, de reeds opgeknapte speelvoorziening aan de Pottebakkersplaats, de Schoolstraat en de fontein op het Wilhelminaplein en Oldehoofsterkerkhof zorgen voor een verbeterd totaalaanbod voor spelen en bewegen in de binnenstad. In de nadere uitwerking van de nieuwe faciliteiten wordt waar mogelijk aandacht besteed aan inclusief spelen voor kinderen met een beperking en zitgelegenheid geschikt voor senioren en mindervaliden.

De nieuwe speel- en beweegaanleidingen komen in de digitale speeltuinenkaart van gemeente Leeuwarden. Ook wordt in de digitale beweegroute een verwijzing gemaakt naar de genoemde speel- en beweegaanleidingen. Zo weten de inwoners en bezoekers de faciliteiten te vinden.

De bestaande en nieuwe speel- en beweegelementen worden op onderstaande afbeelding aangeduid. De beweegroute is nog niet ingetekend, omdat de route nog niet is bepaald. Wat wel duidelijk is, is dat hij dwars door de binnenstad loopt en langs de leukste wandelplekken én de nieuwe beweegelementen in de Prinsentuin komt.

Speel & beweegroute binnenstad

Legenda

Huidige situatie

- Speelelement
- Speelfontein

Nieuw te realiseren

- Speelelement
- Sport en spelen

Disclaimer
De beweegroute is nog niet vormgegeven

Beweegroute

Naast de hierboven genoemde speel- en beweegaanleidingen, biedt het integraal plan een beweegroute door de binnenstad. Het idee achter de beweegroute is een “wandelroute-plus”. In de basis betreft het een wandelroute, met een zowel fysieke als digitale bewegwijzering, die voor een grote doelgroep toegankelijk is. Het doel is om zoveel mogelijk mensen dagelijks aan het bewegen te krijgen. Daarom is bewust niet gekozen voor een hardlooproutte, maar een beweegroute. De “plus” zit in een aantal beweegactiviteiten die op de wandelroute aanwezig zijn. Door aandacht te

hebben voor hardware, software en orgware wordt een robuuste beweegroute gecreëerd. De beweegroute kenmerkt zich op hoofdlijnen door:

- Fysieke routeaanduiding.
- Digitale routeaanduiding via de Wintor tool.
- Een herkenbaar start- en eindpunt met een verbindend aspect.
- Beweegactiviteiten op de route, aangeduid via de Wintor tool en gebaseerd op de inbreng van sportbeoefenaars.
- Nieuwe beweegactiviteiten op de route, aangeduid via de Wintor tool. Hieronder vallen de nieuwe beweegaanleidingen in de Prinsentuin, maar ook nieuwe beweegactiviteiten die ontstaan na de herinrichting van locaties in de binnenstad zoals het Ruiterskwartier en de Nieuwestad.
- Beweegactiviteiten worden volgens het gemeentelijk beleid ontworpen met het Athletic Skills Model, om veelzijdig bewegen als basis van healthy ageing te waarborgen.
- Indien mogelijk aandacht voor denksport, door middel van een schaaktafel in combinatie met de Boekenpassage.
- Aandacht voor zitgelegenheid tijdens de beweegroute.

De beweegroute is door veel mensen te vinden dankzij de fysieke en digitale aanduiding. Om mensen extra te prikkelen om tijd vrij te maken om dagelijks te bewegen, wordt op speciale dagen zoals de jaarlijkse buitenspeeldag aandacht gevraagd voor de beweegroute. De beweegcoaches van BV Sport worden hier ook bij betrokken. Daarnaast worden in de Prinsentuin trainingen gegeven, waardoor deze doelgroepen ook gebruik zullen maken van de nieuwe beweegaanleidingen die daar worden gerealiseerd. Als mensen anderen op deze plekken zien bewegen, worden ze vaak zelf ook geïnspireerd om in actie te komen. Tot slot krijgt de beweegroute beweegaanleidingen voor freerunning en calisthenics. De sporters zelf geven workshops, waardoor steeds meer mensen leren hoe ze die beweegaanleidingen kunnen gebruiken. Nadat de beweegroute voorzien is van meer mogelijkheden voor urban sports, is het voor deze sportbeoefenaars ook een uitnodiging om weer nieuwe energie in dit soort workshops te steken.